

CRNA GORA
SKUPŠTINA

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-63-8/20-24/

Podgorica, 9. jul 2020. godine

Povodom razmatranja Završnog izvještaja o realizaciji Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno-raseljenih lica u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na oblast Konik 2017-2019. godina, Odbor za ljudska prava i slobode sa 59. sjednice, održane 16. juna 2020. godine podnosi

I Z V J E Š T A J

O RAZMATRANJU ZAVRŠNOG IZVJEŠTAJA O REALIZACIJI STRATEGIJE ZA TRAJNO RJEŠAVANJE PITANJA RASELJENIH I INTERNO-RASELJENIH LICA U CRNOJ GORI SA POSEBNIM OSVRTOM NA OBLAST KONIK 2017-2019. GODINA

Odbor za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na 59. sjednici održanoj 16. juna 2020. godine, na kojoj su, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali:

- generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova Milanka Baković,
- načelnik Direkcije za strance, migracije i readmisiju u Ministarstvu unutrašnjih poslova Dragan Dašić,
- savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Milena Krsmanović,
- državna sekretarka u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Vukica Jelić,
- generalna direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja dr Mevlida Gusinjac,
- generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Leon Gjokaj,
- generalni direktor Direktorata za obrazovanje pripadnika manjinskih naroda i drugih nacionalnih zajednica u Ministarstvu prosvjete Marash Dukaj,
- šef Pravnog tima u UNHCR-u Aleksandar Čađenović i
- pravni savjetnik u NVO „Građanska alijansa“ Danilo Papović,

polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2019. godinu:

„Uprkos određenom napretku, naročito u oblastima pristupa zdravstvenoj zaštiti i stanovanju interno raseljenih lica, Romi i Egipćani, naročito domicilni, i dalje su suočeni sa ograničenim pristupom mogućnostima u različitim oblastima života, a žene su izložene dvostrukoj diskriminaciji. Budžet za period 2016-2020. godine za Strategiju za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana i dalje je nedovoljan da se postignu ciljevi Strategije. Gotovo svi marginalizovani Romi i Egipćani u Crnoj Gori (94%) suočavaju se sa ozbiljnom materijalnom deprivacijom, dok je taj broj kod ne-romskog stanovništva koji živi u blizini 49%.

Došlo je do porasta u upisu romskih i egipćanskih učenika u predškolsko obrazovanje i obavezno obrazovanje, ali nije porasla i stopa završavanja tih nivoa obrazovanja. I stopa upisa (62%) i stopa završetka obrazovanja (34%) ostaju najniže na Zapadnom Balkanu. Implementirano je niz pozitivnih mjera, naročito postavljenje romskih medijatora u obrazovanju, sa 18 angažovanih medijatora od školske godine 2018/19. Sistem za utvrđivanje rizika od ranog odustajanja od obrazovanja postoji i usvojen je protokol za prevenciju i djelovanje u slučaju ranog odustajanja od školovanja. Nedovoljna se pažnja posvećuje obrazovanju odraslih. Uprkos aktivnim mjerama zapošljavanja, stopa zaposlenosti među marginalizovanim Romima i Egipćanima bila je samo 15% tokom 2017. godine, dok je kod ne-romske populacije koja živi u blizini stopa zaposlenosti bila 38%. Neformalno zapošljavanje i dalje je veliko i u poređenju sa podacima iz 2011. godine vidi se negativan trend. Velika većina marginalizovanih Roma i Egipćana ima zdravstveno osiguranje, iako je došlo do povećanja jaza u odnosu na neromska naselja. Tri romska zdravstvena medijatora zaposlena su u državnim domovima zdravlja.

Neki Romi i Egipćani korisnici su stambenih rješenja kroz Regionalni stambeni program i program za trajno rješavanje pitanja za stanovnike kampa na Koniku. Međutim, i dalje ostaje jaz kada se napravi poređenje sa ne-romskim naseljima po pitanju pretrpanosti i pristupa javnim servisima. Vlasti treba dinamično i pozitivno da riješe poboljšanje stambenih uslova za domicilne Rome i Egipćane, rješavajući u isto vrijeme rizik prisilnog iseljenja i pomažući im i dalje u procesu legalizacije. Posjedovanje dokumentacije o civilnom statusu među marginalizovanim Romima i Egipćanima je u porastu i sada ih oko 96% posjeduje izvod iz matične knjige rođenih, a 83% starijih od 16 godina imaju i nacionalnu ličnu kartu. Nedostaju sistemska rješenja i institucionalni odgovor na rizike od dječjeg prosjačenja i ranih brakova među romskom djecom.

*Što se tiče **interno raseljenih lica**, predato je ukupno 15.197 zahtjeva za trajno ili privremeno boravište, od čega je riješeno 14.956. Za 12.308 lica izdata je dozvola za prebivalište a 615 lica dobilo je boravišnu dozvolu, dok je 2.365 zahtjeva odbačeno jer je dokumentacija bila nepotpuna ili su predate dvije prijave. „Što se tiče **interno raseljenih lica**, predato je ukupno 15.197 zahtjeva za trajno ili privremeno boravište, od čega je riješeno 14.956. Za 12.308 lica izdata je dozvola za prebivalište a 615 lica dobilo je boravišnu dozvolu, dok je 2.365 zahtjeva odbačeno jer je dokumentacija bila nepotpuna ili su predate dvije prijave.“ (strana 32 Previda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2019. godinu)*

*„Crna Gora je nastavila blisku saradnju sa Bosnom i Hercegovinom, Hrvatskom i Srbijom u okviru **procesa Sarajevske deklaracije**, čiji je cilj nalaženje održivih rješenja za oko 74.000 lica koja su postala izbjeglice i raseljena lica usljed oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji tokom devedesetih godina dvadesetog vijeka. Izgradnja, kupovina stanova i podjela građevinskog materijala u okviru Regionalnog stambenog programa nastavila je da napreduje u cijeloj zemlji, a potrebe i zainteresovanost za stambena rješenja u različitim opštinama i dalje su veliki. Izazovi ostaju i u vezi sa obezbjeđivanjem da korisnici Regionalnog stambenog fonda mogu održivo da obezbijede sredstva za život i da se potpuno integrišu u društvo.“ (strana 32 Previda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2019. godinu),*

i kontinuiteta višegodišnjih aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode posvećenih praćenju ostvarivanja prava raseljenih i interno-raseljenih lica u Crnoj Gori:

- 8. februara 2011. godine razgovarano sa članovima Delegacije Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije Savjeta Evrope (ECRI) u vezi četvrte runde monitoringa po zemljama članicama Savjeta Evrope, a u okviru koje je bila prva posjeta Crnoj Gori od 7. do 10. februara 2011. godine;

- 3. juna 2011. godine posjeta Kampu Konik I i II i u prostorijama Crvenog krsta održan Sastanak sa predstavnicima Koordinacionog odbora za realizaciju aktivnosti Vlade u vezi s Akcionim planom trajnog rješavanja pitanja interno- raseljenih lica koja borave u Kampu Konik I i II, predstavnicima relevantnih institucija zaduženih za rješavanje pitanja raseljenih i interno- raseljenih lica koja borave u Kampu Konik I i II i predstavnicima međunarodne zajednice;

- 27. jula 2011. godine umjesto planiranog kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja, na 44. sjednici, razmotrena Informacija o aktivnostima Vlade Crne Gore u vezi sa trajnim rješavanjem pitanja raseljenih i interno- raseljenih lica koja borave u Kampu Konik I i II, i s tim u vezi Odbor je podnio Skupštini Izvještaj sa Predlogom zaključka (14 tačaka), koji je podijeljen poslanicima 24. saziva;

- 7. marta 2012. godine na 66. sjednici razmotren Izvještaj Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netrpeljivosti Savjeta Evrope (ECRI) o Crnoj Gori i na samoj sjednici rasprava je najvećim dijelom vođena o statusu raseljenih i interno- raseljenih lica u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik. Odbor je podnio Skupštini Izvještaj sa Predlogom zaključka (16 tačaka), koji je podijeljen poslanicima 24. saziva;

- 25. juna 2012. godine na 74. sjednici održano Kontrolno saslušanje potpredsjednika Vlade Duška Markovića, koga je, po njegovom ovlaštenju kao Koordinatora Koordinacionog odbora za praćenje realizacije Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno-raseljenih lica, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II, na sjednici Odbora zastupao direktor Zavoda za zbrinjavanje izbjeglica, Željko Šofranac, dr Suada Numanovića, ministra rada i socijalnog staranja, koga je po ovlaštenju zastupala Remzija Ademović, pomoćnica ministra i ministra unutrašnjih poslova, Ivana Brajovića. Odbor je podnio Skupštini Izvještaj o Kontrolnom saslušanju sa Predlogom zaključka (19 tačaka) koji je podijeljen poslanicima 24. saziva;

- 17. maja 2013. godine, na nastavku Devete sjednice održano Kontrolno saslušanje Nacionalnog koordinatora ECRI-ja za Crnu Goru, pomoćnice ministra za ljudska i manjinska prava Blanke Radošević-Marović na temu: “Poštovanje obaveza Crne Gore u dijelu Preporuka datih u Izvještaju ECRI-ja o Crnoj Gori, od februara 2012. godine”. Odbor je podnio Skupštini Izvještaj o

Kontrolnom saslušanju sa Predlogom zaključka (18 tačaka) koji je podijeljen poslanicima 25. saziva (Prevod Izvještaja Odbora na engleskom jeziku uručen koizvjesticima Savjeta Evrope prilikom Prve monitoring posjete Crnoj Gori, od 8. do 10. jula 2013. godine **i isti je od koizvjestilaca PSSE ocijenjen odlično, uz pohvalu za sve napore Crne Gore, sublimirane na ovom Odboru, koji je pratio aktivnosti nadležnih državnih organa posvećenih rješavanju položaja RL i IRL u Crnoj Gori. Koizvjestioci PSSE prepoznali su i uvažili brojne aktivnosti preduzete na rješavanju problema raseljenih i interno-raseljenih lica i uvažavajući ostvareni napredak u ovoj oblasti Rezolucijom 2030 (2015) ukinut je monitoring u odnosu na Crnu Goru i otvoren post-monitoring dijalog. Takođe, PSSE je, prepoznajući napore Crne Gore na rješavanju statusa raseljenih i interno-raseljenih lica, Rezolucijom 2030 (2015) ukinula obavezu detaljnog praćenja situacije raseljenih i interno-raseljenih lica, koja je bila jedna od pet ključnih oblasti praćenih u okviru postupka monitoringa;**

- 25. septembra 2013. godine na 15. sjednici **održano Kontrolno saslušanje** ministra rada i socijalnog staranja, koordinatora Koordinacionog odbora za praćenje realizacije Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno-raseljenih lica, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II, mr Predraga Boškovića na temu: „Realizacija Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II”. Odbor je podnio Skupštini Izvještaj o Kontrolnom saslušanju sa Predlogom zaključka (12 tačaka) koji je podijeljen poslanicima 25. saziva;

- 29. februara 2016. godine na 61. sjednici **održano Kontrolno saslušanje** ministarke rada i socijalnog staranja, koordinatorkе Koordinacionog odbora za praćenje realizacije Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno- raseljenih lica, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II, Zorice Kovačević na temu „Realizacija Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II”. Odbor je podnio Skupštini Izvještaj o Kontrolnom saslušanju sa Predlogom zaključka (12 tačaka) koji je podijeljen poslanicima 25. saziva;

- 17. decembra 2018. godine na 26. sjednici **održano Kontrolno saslušanje** ministra rada i socijalnog staranja, koordinatora Koordinacionog odbora za praćenje realizacije Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno- raseljenih lica, sa posebnim osvrtom na oblast Konik 2017-2019. Kemala Purišića na temu „Sumiranje rezultata implementacije Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno-raseljenih lica u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na oblast Konik“. Odbor je podnio Skupštini Izvještaj o Kontrolnom saslušanju sa Predlogom zaključka (11 tačaka) koji je podijeljen poslanicima 26. saziva,

u susret Međunarodnom danu izbjeglica koji se obilježava 20. juna razmotrio je Završni izvještaj o realizaciji Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno-raseljenih lica u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na oblast Konik 2017-2019. godina.

Uvodne napomene o Završnom izvještaju o realizaciji Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno-raseljenih lica u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na oblast Konik 2017-2019. godina dala je generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova Milanka Baković.

Istakla je da je pitanje rješavanja statusa raseljenih i interno-raseljenih lica na trajan i održiv način omogućeno kroz lokalnu integraciju i dobrovoljni povratak, u saradnji sa međunarodnom zajednicom i u skladu sa međunarodnim standardima i principima.

Može se zaključiti da je rješavanje pravnog statusa raseljenih i interno-raseljenih lica skoro u potpunosti završeno. Od 7. novembra 2009. do 1. juna 2020. godine podneseno je 15.247 zahtjeva za odobrenje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine, od čega je 15.080 zahtjeva riješeno, dok je po 167 zahtjeva, odnosno oko 1,1% od ukupnog broja, postupak u toku.

Do 2017. godine na Kosovo se vratilo 2.331 lice, a nakon toga interesovanje za povratak je smanjeno, pa je od 2017. do 2019. godine vraćeno 31 lice, a 27 je iskazalo interesovanje. Skroman rezultat uslovljen je, prije svega, integracijom ovih lica u crnogorsko društvo, rješavanjem njihovog pravnog statusa, obezbjeđenjem pristupa socio-ekonomskim pravima u punom obimu, a posebno uspješnim rješavanjem stambenih pitanja što je u krajnjem i destimulativno uticalo na njihovu zainteresovanost da se vrate u državu porijekla. Takođe, nedostatak volje za dodjeljivanjem zemljišta i

stambenih objekata na Kosovu, ograničeni finansijski resursi i bezbjednosne okolnosti na Kosovu nepovoljno su uticale na zainteresovanost lica za povratak.

Baković je podsjetila da su Srbija, Crna Gora, Kosovo i Makedonija 2014. godine, u saradnji sa OEBS-om i UNHCR-om, formirali međuinstitucionalnu inicijativu za trajno rješenje statusa interno-raseljenih lica sa Kosova, poznatu pod nazivom Skopski proces. U novembru 2019. na posljednjem sastanku Međuinstitucionalnog tehničkog tijela Skopskog procesa prepoznata je potreba da se izgradi nov pristup povratku i njegovoj održivosti.

2013. godine potpisan je Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Kosovo o naknadnom upisu interno-raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori u osnovne registre i registre državljana Republike Kosovo. Od sredine 2014. godine kombinovani mobilni biometrijski timovi MUP-a Crne Gore, MUP-a/Agencije za civilnu registraciju Kosova, UNHCR i NVO "Pravni centar" intenzivno pružaju pravnu i praktičnu pomoć IRL sa Kosova koja borave u Crnoj Gori, a uz podršku UNHCR-a i OEBS-a organizovane su 22 posjete mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori tokom kojih je tretirano oko 1.380 lica. Za 1.221 lice uručena je putna isprava Kosova nakon čega im je regulisan status u Crnoj Gori. Sve ove procedure za interno- raseljena lica su besplatne, budući da su nadležni organi Republike Kosovo sva dokumenta, izuzev pasoša, izdali bez naplate takse i drugih troškova, a troškovi izdavanja pasoša za sva lica su pokriveni od strane UNHCR-a. Baković je naglasila da je to bio razlog da Ministarstvo unutrašnjih poslova - Direktorat za građanska stanja i lične isprave u novembru 2019. podnese prijavu na Konkurs za nominaciju za nagradu Ujedinjenih nacija za institucije javnog sektora u kategoriji koja se odnosi na pružanje inkluzivnih i jednakih usluga za sve. Krajem ovog mjeseca očekuju rezultate Konkursa.

Naglasila je da je po važećem Zakonu status stranca sa stalnim nastanjenjem jako dobar status, koji nijedna država u Evropi nije dodjeljivala raseljenim licima, migrantima i strancima. Crna Gora je za ova lica uradila nešto što niko u svijetu u tom obimu i na takav način ne radi za strance. Stalnim nastanjenjem ova lica imaju pristup svim pravima, osim pravu na zaposlenje u državnim organima i pravu glasa. Riječ je o vrlo osjetljivoj populaciji za koju je Crna Gora uradila mnogo. MUP je otvarao šaltere u kampovima kako bi primali zahtjeve, a kad je trebao da istekne rok samo su na osnovu legitimacije za raseljena lica zapimali zahtjeve za regulisanje statusa, a ostale dokaze prikupljali u saradnji sa Vladom Kosova, uz pomoć UNHCR-a. Takođe, Crna Gora je saradivala sa državama porijekla kako bi riješila status ovih lica. Ukazala je na slučajeve lica sa 50 i više godina starosti koja nijesu bila upisana u osnovne registre u državi porijekla, bili su apatridi, nepoznata lica. Proaktivnim radom na terenu i u saradnji sa državama porijekla uspjeli su da ta lica upišu u osnovne registre, što su veoma složeni procesi. Takođe MUP saraduje sa drugim ministarstvima, a normativni akti su usklađeni kako bi ova lica nesmetano mogla da ostvaruju prava. Zaključila je da je Crna Gora učinila veliki napor i ima odlične rezultate, a sada treba raditi na terenu, uz pomoć nevladinih organizacija, kako bi se postigao još veći uspjeh, prvenstveno po pitanju zadržavanja djece romske populacije u školama.

Takođe, istakla je da je Vlada Crne Gore na sjednici 2. aprila 2020. godine donijela Zaključak kojim je zadužila Ministarstvo unutrašnjih poslova da konačno rješavanje pravnog statusa interno- raseljenih lica sa Kosova i dobrovoljni i održivi povratak na Kosovo nastavi u okviru strateškog dokumenta i Akcionog plana za integrisano upravljanje migracijama. Vlada je zadužila resorna ministarstva da pristup pravima iz oblasti obrazovanja, socijalne i dječje zaštite, zapošljavanja, zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja za ovu kategoriju lica u Crnoj Gori obezbijedi kroz redovne aktivnosti ovih organa. U narednom periodu MUP će u saradnji sa nadležnim organima Kosova, UNHCR-om i nevladinim organizacijama proaktivno djelovati u cilju registracije djece rođene u Crnoj Gori čiji su roditelji došli sa Kosova radi rješavanja njihovog statusa u Crnoj Gori i smanjenja mogućnosti apatridije.

U raspravi su učestvovali: državna sekretarka u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Vukica Jelić, šef Pravne službe UNHCR-a Aleksandar Čađenović, poslanica dr Ljiljana Đurašković, generalni direktor Direktorata za obrazovanje pripadnika manjinskih naroda i drugih nacionalnih zajednica u Ministarstvu prosvjete Marash Dukaj, savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Milena Krsmanović i predsjednik Odbora dr Halil Duković.

Tokom rasprave ukazano je na ključne aktivnosti realizovane na stambenom zbrinjavanju raseljenih i interno-raseljenih lica u Crnoj Gori, kao i aktivnosti preduzete u oblasti obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalne i dječje zaštite. Takođe, bilo je riječi o problemima sa kojima se suočava

ova populacija, među kojima su prosjačenje, prijevremeni brakovi, rješavanje pitanja vlasništva nad nepokretnostima koje koristi raseljenička populacija, mogućnost angažovanja medijatora u obrazovanju na neodređeno radno vrijeme.

Povodom razmatranja Završnog izvještaja o realizaciji Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno-raseljenih lica u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na oblast Konik 2017-2019. godina, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa šest glasova "za"), donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode sa zadovoljstvom konstatuje da je rješavanje pravnog statusa raseljenih i interno-raseljenih lica, koje je osnov za integraciju u društvo i uživanje ostalih prava, skoro u potpunosti završeno, o čemu svjedoče podaci da je od 7. novembra 2009. do 1. juna 2020. godine podneseno 15.247 zahtjeva za odobrenje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine, od čega je 15.080 zahtjeva riješeno, dok je po 167 zahtjeva, odnosno oko 1,1% od ukupnog broja, postupak u toku.
2. Odbor izražava zahvalnost predstavnicima međunarodne zajednice za kontinuiranu višegodišnju podršku Crnoj Gori u rješavanju ove kompleksne problematike i na njihovoj ocjeni da je Crna Gora uvijek imala posvećenu i proaktivnu ulogu u ovoj oblasti.
Po ocjeni međunarodnih partnera Crna Gora je ostvarila impresivne rezultate u ovoj oblasti, jer je uspjela da ova lica uključi u Regionalni stambeni program i za razliku od Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije, jedina je imala lica koja su stigla sa Kosova kao korisnike ovog Programa. Ne postoji država kao što je Crna Gora u kojoj su predstavnici Vlade u autobusima pratili ova lica u mjesta porijekla, pregovarali sa vlastima oko upisa u matične registre da bi dobili dokumenta i ispunili kriterijume za rješavanje statusa u Crnoj Gori, što je kasnije transformisano u dolaske mobilnih timova u Crnu Goru, čime je postupak ubrzan i konkretizovan.
3. Odbor konstatuje da je Crna Gora preduzela brojne aktivnosti na obezbjeđivanju dokumenata interno-raseljenim licima, o čemu svjedoči potpisivanje Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Kosovo o naknadnom upisu interno-raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori u osnovne registre i registre državljana Republike Kosovo iz 2013. godine, a nakon toga organizovanje 22 posjete mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori tokom kojih je tretirano oko 1.380 lica, od kojih je za 1.221 lice uručena putna isprava Kosova nakon čega im je regulisan status u našoj državi.
Za pohvalu je činjenica da su sve ove procedure za interno-raseljena lica besplatne, budući da su nadležni organi Republike Kosovo sva dokumenta, izuzev pasoša, izdali bez naplate takse i drugih troškova, dok su troškovi izdavanja pasoša pokriveni od strane UNHCR-a.
Uzimajući u obzir ostvarene rezultate, Odbor u potpunosti smatra opravdanom prijavu Ministarstva unutrašnjih poslova- Direktorata za građanska stanja i lične isprave na Konkurs za nominaciju za nagradu Ujedinjenih nacija za institucije javnog sektora u kategoriji koja se odnosi na pružanje inkluzivnih i jednakih usluga za sve i nada se povoljnim rezultatima Konkursa.
4. O spremnosti Crne Gore da riješi status raseljenih i interno-raseljenih lica svjedoči i podatak da je Crna Gora tri puta mijenjala Zakon o strancima i produžavala rok za podnošenje zahtjeva za rješavanje statusa ovih lica.
Odbor ističe da je po važećem Zakonu status stranca sa stalnim nastanjenjem jako dobar status, koji nijedna država u Evropi nije dodjeljivala raseljenim licima, migrantima i strancima, a Crna Gora je za ova lica preduzela aktivnosti koje niko u svijetu u tom obimu i na takav način ne radi za strance. Stalnim nastanjenjem ova lica imaju pristup svim pravima, osim pravu na zaposlenje u državnim organima i pravu glasa.

5. Odbor pozdravlja ostvarene rezultate u oblasti stanovanja, što je jedan od ključnih elemenata za integraciju ovih lica. Kroz Regionalni stambeni program za Crnu Goru predviđeno je obezbjeđivanje sredstava za rješavanje stambenih pitanja za 6.063 lica, odnosno 1.177 domaćinstava koja spadaju u najranjivije kategorije. U okviru ovog Programa bila je predviđena gradnja 907 stambenih jedinica, isporuka građevinskog materijala za 120 stambenih jedinica, izgradnja 50 gotovih kuća, 62 smještajne jedinice u Domu starih u Pljevljima, kupovina stanova u opštini Herceg Novi sa mogućnošću proširenja projekta i na druge primorske opštine, rekonstrukcija postojećih vojnih objekata - Vojni kompleks Trebjesa za potrebe izgradnje doma za stara i odrasla invalidna lica u opštini Nikšić. Ukupna vrijednost projekta je 27.696.000 eura, a kontribucija države 15%. Glavni donator programa je Evropska unija, a značajne novčane kontribucije osigurale su Vlada Sjedinjenih Američkih Država, kao i vlade Italije, Njemačke, Norveške, Švajcarske, Danske i Turske. Snažnu podršku programu daju UNHCR i OEBS. Impresivni su podaci da je do kraja 2019. godine u Crnoj Gori obezbijeđeno 681 stambeno rješenje za 2.272 korisnika i da je na Koniku obezbijeđeno 267 stambenih jedinica za 1.262 lica. Odbor važnim smatra djelovanje bilateralnih i regionalnih radnih grupa četiri partnerske zemlje: Crne Gore, Srbije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske koje, uz značajnu podršku UNHCR-a, OEBS-a i drugih međunarodnih organizacija, djeluju u skladu sa dogovorenim okvirom kako bi se implementacijom Regionalnog stambenog programa zatvorilo poglavlje raseljeništa na prostoru bivših jugoslovenskih republika.
6. Odbor pozdravlja ostvarene rezultate u oblasti zdravstvene zaštite na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou koju raseljena i interno-raseljena lica ostvaruju u javnim zdravstvenim ustanovama kao i državljani Crne Gore. Značajnim ocjenjuje učešće 140 Romkinja na 162 radionice „Porodičnog centra“ na kojima su edukovane o imunizaciji djece, očuvanju mentalnog zdravlja i prevenciji bolesti. O posvećenosti države unapređenju zdravlja ove populacije svjedoče kontinuirani sistematski i ginekološki pregledi za Romkinje, šest imunizacija djece romske populacije sa područja Konika realizovanih u 2019. i zdravstvena zaštita pružena od strane domova zdravlja za 203 raseljena i interno-raseljena lica koja nijesu imala regulisan status.
7. Odbor konstatuje da je u skladu sa članom 11 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti raseljenim i interno-raseljenim licima koja su stekla status stranca sa stalnim nastanjenjem ili privremenim boravkom u Crnoj Gori omogućeno ostvarivanje prava na osnovna materijalna davanja i usluge socijalne i dječje zaštite, kao i da je donošenjem Pravilnika o bližim uslovima za ostvarivanje osnovnih materijalnih davanja iz socijalne i dječje zaštite, ovim licima omogućeno ostvarivanje prava na osnovna materijalna davanja iz oblasti socijalne i dječje zaštite, i to: materijalno obezbjeđenje, lična invalidnina, dodatak za njegu i pomoć, zdravstvena zaštita, troškovi sahrane i jednokratna novčana pomoć.
O posvećenosti Crne Gore unapređenju položaja ove ranjive populacije govori isplata materijalnih davanja za 168 porodica u 2017, odnosno za 108 porodica u 2018. godini, dok za 2019. nije moguće utvrditi broj korisnika jer su zahtjevi obrađivani putem informacionog sistema socijalnog staranja „Socijalni karton“ kao i za državljane Crne Gore. Takođe, u 2017. i 2018. Uprava za zbrinjavanje izbjeglica je na račun jednokratnih novčanih pomoći za raseljena i interno-raseljena lica uplatila 348 novčanih pomoći u iznosu od 23.800 eura, dok značajnu humanitarnu pomoć obezbjeđuje i Crveni krst Crne Gore, u saradnji sa međunarodnim partnerima.
8. Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja ostvareni napredak u obrazovanju raseljenih i interno-raseljenih lica, o čemu svjedoče podaci o porastu broja romske djece uključene u obrazovni sistem s obzirom da je u školskoj 2017/18. godini u javne predškolske ustanove upisano 190 djece, osnovnu školu 1.860 učenika, srednje škole 142 učenika, a fakultete 27 studenata RE populacije, dok je u 2019. u javne predškolske ustanove upisano 208 djece, osnovne škole pohađa 1.821 učenik RE populacije, srednje 142, a fakultete je upisalo

27 studenata RE populacije. Takođe, za pohvalu je dodjela stipendija za srednjoškolce u iznosu od 60 eura mjesečno i za studente romske populacije u iznosu od 150 eura mjesečno.

Iako je školske 2019/2020. angažovan 21 medijator u obrazovanju, zabilježen je određeni broj obraćanja pripadnika romske populacije Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore u kojima iskazuju nezadovoljstvo načinom na koji je definisan status medijatora iz razloga što poslednji Akcioni plan ne prepoznaje njihovo angažovanje na neodređeno radno vrijeme, iako su strateški dokumenti definisali takvu mjeru. Smatraju da se takvim ad hoc angažovanjem medijatora zadire u pitanja iz rada i po osnovu rada. Ukazano je na prepreke angažovanja medijatora na neodređeno radno vrijeme kada se ispuni kvota sa brojem romske djece, a posebno u sedam škola u Podgorici gdje je ova populacija najzastupljenija.

S obzirom da je kvalitetno obrazovanje uslov za svaku vrstu društvene uključenosti, a da je kvalitet obrazovanja Roma i Egipćana upitan i da treba uložiti dodatne napore na angažovanju medijatora na šta ukazuju i međunarodna nadzorna tijela kao što su Komitet Ujedinjenih nacija za eliminaciju rasne diskriminacije i Evropska komisija, Odbor podstiče nadležne državne organe da u saradnji sa institucijom Zaštitnika ulože dodatne napore na rješavanju ovih pitanja u cilju unapređenja kvaliteta obrazovanja ove populacije i rješavanja statusa medijatora.

9. Odbor smatra indikativnim značajan broj obraćanja raseljeničke populacije Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore prema kojima nepokretnosti koje koristi ova populacija mahom nijesu registrovane i nepoznat im je vlasnik usled čega ne mogu osigurati mjesto stanovanja i priključke na osnovne infrastrukturne elemente, zbog čega Odbor ocjenjuje neophodnim da nadležne institucije u saradnji sa institucijom Zaštitnika što prije nađu rješenje za nastalu situaciju, čime bi se doprinijelo rješavanju njihovih svakodnevnih problema.
10. Iako se do 2017. godine na Kosovo dobrovoljno vratilo 2.331 lice, nakon čega je interesovanje za povratak smanjeno, pa je od 2017. do 2019. vraćeno 31 lice, a 27 je iskazalo interesovanje, Odbor ocjenjuje da su u ovoj oblasti ostvareni skromni rezultati koji su, s jedne strane, uslovljeni integracijom ovih lica u crnogorsko društvo, rješavanjem njihovog pravnog statusa, obezbjeđenjem pristupa socio-ekonomskim pravima u punom obimu, a posebno uspješnim rješavanjem stambenih pitanja što je u krajnjem i destimulativno uticalo na njihovu zainteresovanost da se vrate u državu porijekla.
S druge strane, Odbor konstatuje da su nedostatak volje za dodjeljivanjem zemljišta i stambenih objekata na Kosovu, ograničeni finansijski resursi i bezbjednosne okolnosti na Kosovu nepovoljno uticale na zainteresovanost lica za povratak.
Imajući u vidu navedeno, Odbor očekuje da će kroz Skopski proces, u kojem Crna Gora ima konstruktivnu ulogu, doći do promjene uslova na Kosovu i da će zainteresovana lica uspjeti da se vrate, kao i da će se intenziviranjem diplomatskih aktivnosti doprinijeti boljim rezultatima po pitanju dobrovoljnog povratka.
11. Odbor ocjenjuje da je za rješavanje statusa raseljenih i interno-raseljenih lica na trajan i održiv način kroz lokalnu integraciju i dobrovoljni povratak, u skladu sa međunarodnim standardima i principima bila značajna regionalna koordinacija i pomoć međunarodnih organizacija, posredstvom koje su Srbija, Crna Gora, Kosovo i Makedonija 2014. godine, u saradnji sa OEBS-om i UNHCR-om, oformili Skopski proces- međuinstitucionalnu inicijativu za trajno rješenje statusa interno-raseljenih lica sa Kosova na čijem je posljednjem sastanku u novembru 2019. prepoznata potreba da se izgradi nov pristup povratku i njegovoj održivosti.
12. Podsjećanjem na višegodišnje aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode posvećene pravima ove ranjive grupacije koje su počele u februaru 2011. kada je razgovarano sa članovima Delegacije Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) u vezi četvrte runde monitoringa po zemljama članicama Savjeta Evrope, nakon čega je u junu 2011. godine uslijedila posjeta Kampu Konik I i II kada je u prostorijama Crvenog krsta održan Sastanak sa predstavnicima Koordinacionog odbora za realizaciju aktivnosti Vlade u vezi s Akcionim planom trajnog rješavanja pitanja interno-raseljenih lica, predstavnicima relevantnih institucija zaduženih za rješavanje ovih pitanja i predstavnicima međunarodne zajednice, Odbor je u

skladu sa čl. 68 i 75 Poslovnika Skupštine Crne Gore u funkciji kontrolne uloge Parlamenta i kroz multisektorski pristup okupljanjem svih nadležnih institucija i međunarodnih partnera nastojao da doprinese unapređenju ovog procesa. Tako je u julu 2011. umjesto planiranog kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja razmotrena Informacija o aktivnostima Vlade Crne Gore u vezi sa trajnim rješavanjem pitanja raseljenih i interno-raseljenih lica koja borave u Kampu Konik I i II, a u martu 2012. godine, na 66. sjednici Odbora razmotren Izvještaj ECRI-ja o Crnoj Gori, o čemu je Odbor podnio Skupštini Izvještaj sa Predlogom zaključka, a isti Izvještaj je na engleskom jeziku dostavljen koizvjestiocima Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope prilikom njihove Prve monitoring posjete Crne Gori održane od 8. do 10. jula 2013. koji je od koizvjestilaca PSSE ocijenjen odličnim, uz pohvalu za sve napore Crne Gore, sublimirane na ovom Odboru, kroz praćenje aktivnosti nadležnih državnih organa posvećenih rješavanju položaja RL i IRL u Crnoj Gori. Tom prilikom koizvjestioci PSSE su prepoznali i uvažili brojne aktivnosti preduzete na rješavanju problema raseljenih i interno-raseljenih lica, a uvažavajući ostvareni napredak u ostalim oblastima Rezolucijom 2030 (2015) ukinut je monitoring u odnosu na Crnu Goru i otvoren post-monitoring dijalog.

Odbor ističe da je PSSE je, prepoznajući napore Crne Gore na rješavanju statusa i ostvarivanju osnovnih prava raseljenih i interno-raseljenih lica, Rezolucijom 2030 (2015) ukinula obavezu detaljnog praćenja situacije raseljenih i interno-raseljenih lica koja je bila jedna od pet ključnih oblasti praćenih u okviru postupka monitoringa.

13. I pored ostvarenog napretka, Odbor je tokom 25. i 26. saziva Skupštine Crne Gore nastavio da preduzima kontinuirane aktivnosti u ovoj oblasti održavanjem još četiri kontrolna saslušanja koordinatora Koordinacionog odbora za praćenje realizacije Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno-raseljenih lica sa posebnim osvrtom na oblast Konik i kontrolnog saslušanja Nacionalnog koordinatora ECRI-ja za Crnu Goru, pomoćnice ministra za ljudska i manjinska prava.
14. Konstatujući da nigdje problemi raseljeničke populacije još od 90-ih godina prošlog vijeka izazvani ratovima u bivšoj Jugoslaviji nijesu riješeni kao u Crnoj Gori, imajući u vidu više puta upodobljavanje zakonske regulative u rješavanju pravnog statusa, upis RE djece u škole, rješavanje stambenih pitanja za raseljena i interno-raseljena lica, a posebno zatvaranje Kampova Konik I i II, uzimajući u obzir s druge strane nedavna reagovanja pojedinih članica Evropske unije u suočavanju sa izbjeglicama, Odbor ocjenjuje da je uspjeh Crne Gore još značajniji, jer smo na pravi način reagovali još prije 20 godina, što je Crnoj Gori dalo epitet zemlje u kojoj je svako izbjeglo lice sigurno i dobrodošlo.
Odbor je zaključio da danas Crna Gora, a što pokazuju i podaci razmotrenog Izvještaja i iznijete ocjene, može da bude ponosna na ostvarene rezultate u oblasti ostvarivanja i zaštite prava raseljenih i interno-raseljenih lica.
15. Odbor pozdravlja najavljeni plan djelovanja Ministarstva unutrašnjih poslova, koje će u skladu sa Zaključkom Vlade Crne Gore, raditi na konačnom rješavanju pravnog statusa interno raseljenih lica sa Kosova i dobrovoljnom povratku ovih lica sada u okviru strateškog dokumenta i Akcionog plana za integrisano upravljanje migracijama, kao i planirano djelovanje Ministarstva prosvjete, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja i Ministarstva za ljudska i manjinska prava da u okviru njihovih redovnih aktivnosti unapređuju položaj ovih lica.

16. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, na dalji postupak i Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Kancelariji za evropske integracije, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Predstavništvu UNHCR-a u Crnoj Gori i NVO „Građanska alijansa“ na upoznavanje.

Ovim Izvještajem zamjenjuje se Izvještaj broj 00-63-8/20-24/1 od 19. juna 2020. godine.

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković